

Program rada Zagrebačkog kazališta lutaka 2021-2024

Zagrebačko kazalište lutaka u kontekstu hrvatskog lutkarstva: ostvareni koraci i pogled u budućnost

Ciljevi ostvareni u razdoblju 2016. - 2020.

U proteklih sedam godina, koliko vodim Zagrebačko kazalište lutaka, zahvaljujući svesrdnoj podršci ansambla, suradnika i Gradskog ureda za kulturu, ostvarili smo osjetne i mjerljive pomake na svim područjima zacrtanim u dosadašnjim četverogodišnjim programima te ujedno postavili zdrave i održive temelje za daljnji razvoj ZKL-a. Nit vodilja nije se promijenila od prvih dana: razvoj lutkarstva temeljen na bogatoj hrvatskoj lutkarskoj tradiciji, praćenju europskih i svjetskih kazališnih strujanja te njegovanju kreativnosti i inovativnosti, koje će lutkarstvu osigurati relevantnost za nove naraštaje.

Svjesna kako u relaciji između umjetničkog stvaranja i svakodnevice nastaju javne potrebe u kulturi kao izravan odgovor umjetnika na nagovor zajednice, smatram da je primarna funkcija ZKL-a kao javne ustanove u kulturi odgovaranje na kulturne potrebe građana Grada Zagreba, što doprinosi profiliranju i definiranju kvalitete života zajednice. Stoga sam se u svim strateškim odlukama vodila mišlju kako je dužnost Zagrebačkog kazališta lutaka ispunjavanje potrebe zajednice za lutkarskim predstavama i svim popratnim sadržajima koji se izravno naslanjaju na lutkarsko kazalište za

djecu, kao što su kreativne radionice, edukativni programi, tiskovine i ostale manifestacije kazališne kulture u kontekstu javnog dobra.

Ove načelne ciljeve ostvarivala sam djelujući na sljedećim specifičnim područjima, koja obuhvaćaju ključne aspekte poslovanja uspješne kazališne kuće:

- 1. Utvrđivanje repertoara usmjerenim odabirom klasičnih i suvremenih naslova**
- 2. Razvoj inovativnih programskih smjernica kao što su glazbeno lutkarsko kazalište i nove tehnologije**
- 3. Pokretanje posebnog programa za najmlađe, Lutke u Vašem dvorištu**
- 4. Stvaranje jakog produkcijskog okvira planiranja i realizacije programa**
- 5. Popunjavanje i pomlađivanje glumačkog ansambla**
- 6. Uvođenje financijske discipline u poslovanje kazališta**
- 7. Održavanje i obnova tehničke opreme zgrade i pozornice**
- 8. Unaprjeđenje prodaje ulaznica, promidžbe i marketinga**
- 9. Suradnja s drugim značajnim kulturnim subjektima u Hrvatskoj i inozemstvu**
- 10. Izdavačka djelatnost**

Potanko ću opisati realizaciju svakog od zacrtanih ciljeva.

1. Utvrđivanje repertoara usmjerenim odabirom klasičnih i suvremenih naslova

U proteklom razdoblju, ZKL je iz sezone u sezonu provodio repertoarnu politiku jasno zacrtanih smjernica, koja ispunjava potrebe različitih skupina gledatelja:

1a. Naslovi namijenjeni djeci školskog uzrasta (Ivana Brlić Mažuranić: *Putovanje i zgrade šegrta Hlapića*; Ana Tonković Dolenčić: *Zagrebački vremeplovci*; Jakov Gotovac-Milan Begović: *Ero s onoga svijeta*, G. Rodari: *Čipolino* i drugi).

Ovi naslovi zamišljeni su kao dopuna nastavnom programu jer su uprizorenja lektirnih naslova (koja djeci omogućavaju da si predoče pročitane lektire te pojme transformacije koje književno djelo prolazi pri prijenosu u kazališni medij), potom kao djeci intrigantan i scenski živopisan kroki školskog gradiva (omogućavajući djeci lakše usvajanje gradiva, kao primjerice povijesti Zagreba u *Zagrebačkim vremeplovcima*) te djeci prilagođena uprizorenja remek-djela hrvatske književne i operne baštine, što opimjeruje *Ero s onoga svijeta*.

1b. Klasici hrvatske i svjetske književnosti za djecu (H. C. Andersen: *Ružno pače*; S. Škrinjarić: *Plesna haljina žutog maslačka*, Braća Grimm: *Cvildreta*; C. Collodi: *Pinocchio*; Ch. Perrault: *Mačak u čizmama*, Željka Udovičić Pleština prema perzijskoj narodnoj priči: *Aladin i čarobna svjetiljka*, slavenska narodna bajka u adaptaciji Ivana Gorana Viteza: *Godišnja doba*, Felix Salten: *Bambi*, Charles Dickens: *Božićna priča*; F. Levstik: *Tko je Videku sašao košuljicu* i drugi)

Naslovi iz ove skupine namijenjeni su djeci vrtićkog i školskog uzrasta. Za njih velik interes pokazuju škole, jer je dio naslova lektirno štivo, a za djecu

od treće do sedme godine, upravo su ove klasične bajke idealan uvod u svijet kazališta i književnosti. Dug niz teoretičara pokazao je i dokazao važnost arhetipskih pripovijesti za rani psihološki razvoj djece, zbog čega djeca biraju opetovano slušati, čitati i gledati klasične bajke. U našim uprizorenjima, naglasak je na vjernosti izvorniku, ali i njegovom prilagođavanju senzibilitetu našega vremena i spoznajnim paradigmama suvremenog djeteta. Vrijednost tih bajki ne iscrpljuje se ponavljanjem, a lutkarima i ostalim umjetnicima podastiru se kao idealan predložak za kreativnu i inovativnu scensku igru. Popularnost ovih naslova na kazališnoj blagajni pokazuje da potreba za novim inscenacijama ovih naslova ne jenjava, što je i poticaj za nastavljanje i razvoj ove repertoarne prakse.

1c. Naslovi namijenjeni najmlađoj publici (Ela Peroci: *Maca Papučarica*, Ana Tonković Dolenčić: *Medo Đuro kod zubara*)

Uočivši veliku prazninu u ponudi predstava za najmlađu publiku, posebnu sam pozornost posvetila uprizorenjima koja se obraćaju djeci od druge do pete godine, kojima su ti naslovi prvi susret s kazališnom umjetnosti. Ovaj niz predstava uzima u obzir specifičnosti koncentracije, percepcije i očekivanja najmlađih gledatelja te su trajanjem, vizualom, interaktivnošću i izborom tema upravo njima prilagođeni. Nakon pozitivnih iskustava s *Macom Papučaricom*, koja je obišla brojne festivale, dječje vrtiće i dvorane diljem zemlje te odigrala više od sto pedeset puta u matičnoj dvorani, izašli smo korak dalje iz klasičnih okvira praizvedbom naslova Ane Tonković Dolenčić *Medo Đuro kod zubara*, prvom u nizu edukativnih predstava kojima je cilj olakšati djeci usvajanje zdravih životnih navika i pripomoći im u izgradnji dobrih odnosa s vršnjacima. Predstava je osmišljena u suradnji sa Stomatološkom poliklinikom Zagreb, koja je poduprla naša nastojanja da djecu podsjetimo kako sama mogu mnogo učiniti za zdravlje svojih zuba i da im olakšamo prve susrete sa stomatolozima.

1d. Predstavljanje suvremenih autora i njihovih tekstova za mlade i najmlađe (Ana Tonković Dolenčić: *Zagrebački vremeplovci*; Mate Matišić: *Cvrčak i mravi*; Milana Vuković Runjić: *Vladimir i Matilda*; Jelena Popović: *Bubamarac*)

Budući da lutkarska predstava nastaje u sinergiji književnosti za djecu i lutkarskog umijeća, smatram da je za središnju lutkarsku kuću u Hrvatskoj važno i da uprizoruje tekstove suvremenih književnika s naglaskom na domaćim autorima, koji najlakše mogu odgovoriti na potrebu djece da na pozornici vide pripovijesti što odražavaju njihovu stvarnost i neposrednu okolinu, produbljujući dječje razumijevanje vremena i prostora u kojemu žive. S tim na umu, producirali smo autorski tekst Ane Tonković Dolenčić o povijesti Zagreba, uprizorili prvijenac za djecu naše cijenjene književnice Milane Vuković Runjić te s Mate Matišićom dogovorili izvoran i slojevit tekst temeljen na slavnoj basni o cvrčku i mravu. Zadaća Zagrebačkog kazališta lutaka je, između ostaloga, poticanje suvremenih dramatičara na stvaranje tekstova namijenjenih upravo lutkarskoj pozornici, koji su umnogome specifični, te tako stvaramo fundus pravih hrvatskih „lutkopisa“.

2. Razvoj inovativnih programskih smjernica kao što su glazbeno lutkarsko kazalište i nove tehnologije

U prvom razdoblju mojih mandata, produkcijski i financijski zahtjevi ovakvog žanra bili su prevelik zalogaj za naše tadašnje mogućnosti. Usprkos tome, uspjeli smo za početak ostvariti suradnju s Muzičkim biennaleom Zagreb te uprizoriti hrvatsku narodnu bajku *Žabica kraljica* u režiji Renea Medveška s originalnom glazbom suvremene skladateljice Sare Glojnarić, izvođene i nagrađivane u zemlji i inozemstvu. Kada su financijski i tehnički uvjeti omogućili nastavak ovog repertoarnog niza, postavili smo 2019. raskošnu produkciju nastalu prema popularnoj skladbi Arsena Dedića *Bubamarac*. Ta pjesma bila je polazište za djeci prilagođene glazbene bravure, ali i daljnje istraživanje mogućnosti projekcija u sinergiji s lutkom (započeto u *Aladinu* Saše Broz). Istodobno, ovaj naslov bio je povod za prvu suradnju s beogradskim redateljem Darijanom Mihajlovićem te dramaturginjom Jelenom Popović, koju se nadamo nastaviti.

Sada je napokon u procesu produkcije (premijera u rujnu 2020.) dugo priželjkivana inscenacija jednog od najvećih djela hrvatske operne baštine *Ero s onoga svijeta*, skladatelja Jakova Gotovca i libretista Milana Begovića. Posebnost ove opere u 3 čina sastoji se u tome što kombinira narodnu priču i melodije s vrhunskom orkestracijom, stvarajući tako čudesan koloplet komičnih zbivanja i suzvučja baštinskog obilja u jednom zaista iznimnom glazbeno scenskom djelu.

Ovo uprizorenje "Era s onoga svijeta" bit će prva lutkarska adaptacija koja ciljano uvodi najmlađe gledatelje u svijet hrvatske opere. Takav trend inscenacija glazbenih klasika odavno je već prisutan u svjetskim opernim kućama i lutkarskim kazalištima te vrlo popularan za taj segment publike, ali često omiljen i među odraslima. "Ero s onoga svijeta" ima sve kvalitete koje čine uspješnu predstavu za djecu jer je riječ o vrlo duhovitom i zabavnom narativu ukalupljenom u jednu izvanrednu glazbenu partituru. Lutkarska

adaptacija, svojim nužnim pojednostavljenjem predloška, može još dodatno istaknuti sve vrijednosti ovoga djela na dramskoj i glazbenoj razini. Na taj način naši će najmlađi gledatelji upoznati ne samo čudesan svijet opere, već i jedan od najboljih primjeraka svoje kulturne baštine.

Budući da smo aktivno pratili rad velikih lutkarskih kazališta srednje Europe, poglavito u Salzburgu i Beču, sretna sam što ćemo premijerom *Ere s onoga svijeta* napokon uspjeti prenijeti taj model i u Zagreb te predstaviti hrvatskoj publici našu vrijednu kulturnu baštinu u lutkarskome ruhu. Usto, ovakav projekt, koji je istodobno baštinski i inovativan, moći će predstavljati hrvatsku kulturu i na međunarodnim pozornicama te nam omogućiti daljnje umrežavanje s europskim kazalištima.

3. Pokretanje posebnog programa za najmlađe, Lutke u Vašem dvorištu

Potaknuti uspjehom predstave *Maca papučarica* Ele Peroci, koja je igrala više od stotinu puta te je više od dvadeset pet puta izvedena izvan matične dvorane, nastavili smo razrađivati ideju o predstavama namijenjenima najmlađoj publici (od druge godine nadalje), koje se mogu igrati na velikoj sceni Zagrebačkog kazališta lutaka, a bez značajnih kvalitativnih redukcija mogu biti izvedene i u bilo kojem prostoru u kojem imamo minimalne tehničke uvjete (škole, dječji vrtići, bolnice, trgovi, sportske dvorane i slično). Pritom smo poglavito imali na umu vrtićku publiku, jer djeci do pete godine nije dopušteno napuštati vrtić pa smo im željeli pružiti priliku da uživaju u predstavama vrhunske profesionalne razine bez potrebe za izlaskom iz zgrade.

Ujesen 2019, praiizvedena je predstava *Medo Đuro kod zubara*, koju izvode samo tri glumca te elementarno tehničko osoblje, a rasvjetno, tonski i scenografski može se prilagoditi gotovo svakom prostoru. Dok je *Maca Papučarica* temeljena na popularnoj priči za djecu, *Medo Đuro kod zubara* izvoran je dramski tekst Ane Tonković Dolenčić, koja je s velikim razumijevanjem dječje psihologije i percepcijskih okvira napisala poučnu pripovijest o pranju zuba, koja se istodobno oslanja na klasičnu strukturu bajke. Autorica je usto surađivala sa stomatolozima, kako bismo u predstavu ugradili što više nazivlja kojima se stomatolozi služe kako bi djeci omogućili da što lakše podnesu katkad neugodne preglede i zahvate, ali ih i upozorili na važnost oralne higijene. Predstava je interaktivne prirode, tako da gledatelji mogu u određenoj mjeri sudjelovati u scenskim događanjima, a glazbena okosnica bila je slavna pjesma Nikice Kalogjere *Šubi dubi dubi*, koju poznaju mnogi naraštaji djece. U tom spoju poznatoga i novoga, nastala je predstava na koju najmlađi gledatelji izvrsno reaguju te brzo usvajaju edukativni aspekt predstave. Medvjedić Đuro lik je s kojim se djeca lako identificiraju te je zamišljen kao maskota Zagrebačkog kazališta lutaka i planiran je nastavak niza edukativnih predstava koje će djeci omogućiti svladavanje zapreka na

koje nailaze u odrastanju, o čemu će više biti riječi u planovima za predstojeće razbolje.

4. Stvaranje jakog produkcijskog okvira planiranja i realizacije programa

Ostvarivanje ovakvog zamašnog programa ne bi bilo dakako moguće bez jakog produkcijskog tima koji se bavio pomnim planiranjem i praćenjem svih faza ostvarivanja svake pojedine predstave. Pažljivo izvedenim pretprodukcijskim procesom značajno smo olakšali pravodobnu izvedbu pojedinih faza realizacije programa, te smo s lakoćom mogli igrati već ostvarene projekte i istodobno generirati nove naslove. Zahvaljujući uskoj suradnji umjetničkog ravnatelja Zorana Mužića, šefa tehnike Ivana Vukovića, izvršne producentice Marine Bočić Stanišić, direktorice marketinga Petre Mrduljaš i svih naših autora koji su pristajali koji puta i na šestomjesečni pretprodukcijski proces mogli smo postavljati premijere u šestotjednom ciklusu, a da pri tom igramo već postojeći repertoar u punom opsegu.

Ujedno smo obratili pozornost na pažljivo izrađivanje glumačkih podjela za nove predstave, kako ne bi došlo do preopterećenja pojedinih članova ansambla te do kolizija koje bi mogle ugroziti optimalni raspored igranja predstava. Pri tom je cijeli ansambl bez zadržke bio angažiran u proteklom razdoblju. Isto se odnosi i na prateće tehničke timove koji se nisu preklapali, te su se mogli usredotočiti na kvalitetnu pripremu i izvedbe pojedinog naslova.

Ovako strukturiran produkcijski okvir i timski rad nam je omogućio da u 2019. godini ostvarimo 358 izvedbe u Hrvatskoj i inozemstvu, te da produciramo četiri premijere. Treba napomenuti i da je posebna pozornost posvećena stvaranju glumačkih podjela koje nam omogućavaju da istodobno igramo predstave na gostovanjima, a da pritom ne pate naši redovni termini u matičnoj kući, kako ne bismo iznevjerili očekivanja zagrebačke publike.

5. Popunjavanje i pomlađivanje glumačkog ansambla i drugih članova autorskog tima

U proteklom razdoblju, u suradnji s Gradskim uredom za kulturu ostvarila sam plan da pomladim i povećam ansambl te unutarnjim preustrojem osiguram optimalan broj djelatnika u svim službama.

Redovito smo omogućavali mladim ljudima da ostvare pripravnički staž u ZKL-u te steknu potrebno prvo radno iskustvo na polju glume, marketinga, likovnosti, računovodstva i scenske tehnike. Od 2016. do 2019., devet je osoba odradilo pripravnički staž u Zagrebačkom kazalištu lutaka i glavnina tih mladih ljudi sada je stalno zaposlena u našem kazalištu u koje su unijeli novu energiju i motiviranost.

Na radna mjesta koja su se ispraznila zbog odlaska kolega u mirovinu, primila sam nove glumce tako da naš ansambl sada broji 23 glumaca-lutkara svih generacija. Novi članovi ansambla ili imaju dugogodišnje iskustvu u radu s lutkama ili su uz iskustvo završili i smjer lutkarstva na Akademiji za umjetnost i kulturu u Osijeku. Zahvaljujući tome, osjetno smo smanjili potrebu za gostujućim umjetnicima, što je veliko financijsko oterećenje.

Kao središnjem lutkarskom kazalištu u Hrvatskoj, dužnost nam nije samo omogućiti razvoj i školovanje glumcima-lutkarima, nego i odnjegovati nove naraštaje kreatora lutaka, kojih je u Hrvatskoj oduvijek manjkalo. Nakon što su više desetljeća dvije ugledne hrvatske kreatorice, Gordana Krebelj i Vesna Balabanić, usmjeravale estetiku i tehnologiju izrade lutaka u ZKL-u, silom prilika došlo je vrijeme za pomlađivanjem i tog područja našega djelovanja. U proteklom razdoblju stoga su u našu lutkarsku radionicu stigli mladi autori. Više mladih ljudi odradilo je pripravnički stav uziskusne kreatorice, a Ana Sekulić je sada u stalnome radnom odnosu te je već ostvarila samostalne uspjehe kao kreatorica lutaka i scenografkinja, a na „Naj naj naj festivalu“ nagrađena je za najbolju kreaciju lutaka u predstavi *Zagrebački vremeplovci*.

Uz priliku da u praksi uče od iskusnih lutkarica, našim mlađim kreatorima omogućeno je i stjecanje formalne lutkarske izobrazbe. Tako je uz financijsku potporu ZKL-a Neda Ilijević 2019. godine stekla magisterij iz oblikovanja i tehnologije lutke na Akademiji za umjetnost i kulturu u Osijeku, a Neda Ilijević i Ana Sekulić sudjelovale su i na majstorskoj radionici izrade marioneta, koju je vodio ugledni češki kreator lutaka i marionetist Mirek Trejtnar u organizaciji Lutkovnog gledališća u Ljubljani. Na ovako specijaliziran oblik školovanja kreatora potakla nas je ideja o vraćanju marionetskog umijeća u Hrvatsku, gdje je gotovo zamrlo. Nakon što smo u predstavi *Pinocchio* Adamu Skendžiću omogućili da predstavi animacijsku vještinu stečenu na Akademiji za umjetnost i kulturu u Osijeku, u predstojećem razdoblju, namjeravamo marionete vratiti na velika vrata, kako bismo kreatorima lutaka i animatorima omogućili daljni razvoj svojih vještina na polju marionetske umjetnosti.

Našem kreativnom timu lutkarske radionice pridružio se i David Peroš Bonnot, iskusan likovni umjetnik koji je velike uspjehe ostvario na polju animiranoga filma, ilustracije i primijenjenoga slikarstva, a njegov animirani film *Soldat* (animacija lutke) prikazan je na više od dvadeset prestižnih međunarodnih festivala (Melbourne, Helslinski, Salerno i dr.) Vjerujemo da će njegovo iskustvo i inovativnost ostaviti značajan pečat na lutkarskoj i scenografskoj estetici naših prestava.

Uza sve navedeno, nastavljamo primati mlade likovne i dramske umjetnike kao pripravnike, kako bismo mogli njegovati i razvijati lutkarsku kreaciju u Hrvatskoj, a i obogaćivati našu radionicu umjetnicima koji će zahvaljujući sustavnom radu u sferi lutkarstva, u profesionalnome ozračju i kreativnim radnim uvjetima, jamačno trajno doprinijeti razvoju ovog likovno-kazališnog područja.

6. Uvođenje financijske discipline u poslovanje kazališta

Na financijskome planu, ostvareni su zadani ciljevi iz prethodnoga razdoblja, a najvažniji je među njima pokrivanje minusa koji je naslijeđen iz razdoblja prije mogega stupanja na dužnost.

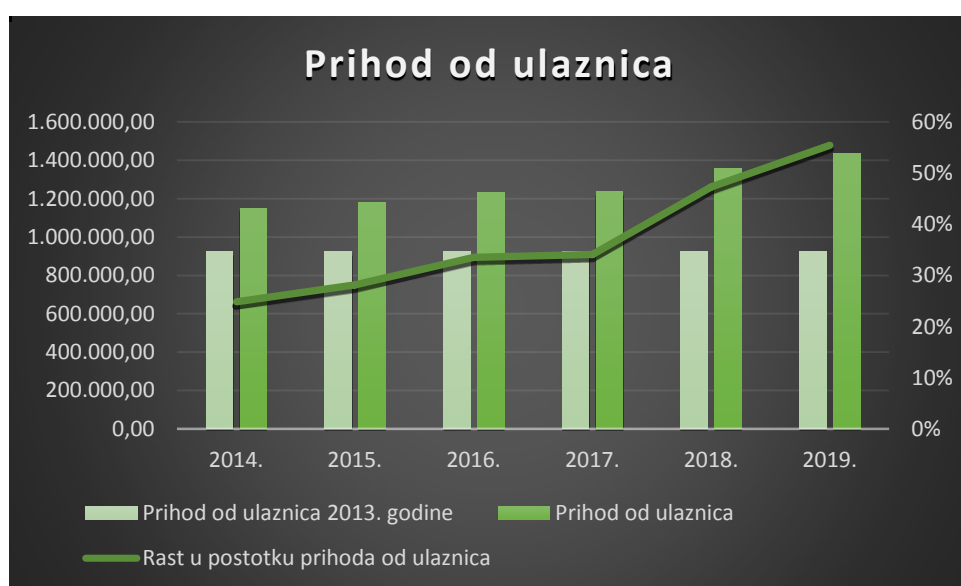
Kao što je vidljivo iz grafičkih prikaza, u odnosu na 2014. godinu ostvaren je velik rast u broju posjetitelja te time i porast prihoda od ulaznica koji je u šest godina porastao za čak 55%. Vlastite prihode ulažemo u predstave, nadopunjavajući sredstva koja su za tu namjenu izdvojena iz gradskoga proračuna, kako bismo nastavili građanima podastirati vizualno bogate produkcije kakvu naša velika i tehnički opremljena dvorana traži.

Dio vlastitih prihoda ulaže se i u kontinuiranu edukaciju naših djelatnika, koja obuhvaća majstorske radionice za izradu lutaka, sudjelovanje na Danima komunikacije za djelatnike službe da prodaju i promidžbu te majstorske radionice iz područja glume i lutkarstva.

Tablice koje slijede, grafički dočaravaju osjetne pomake u proteklih pet godina.

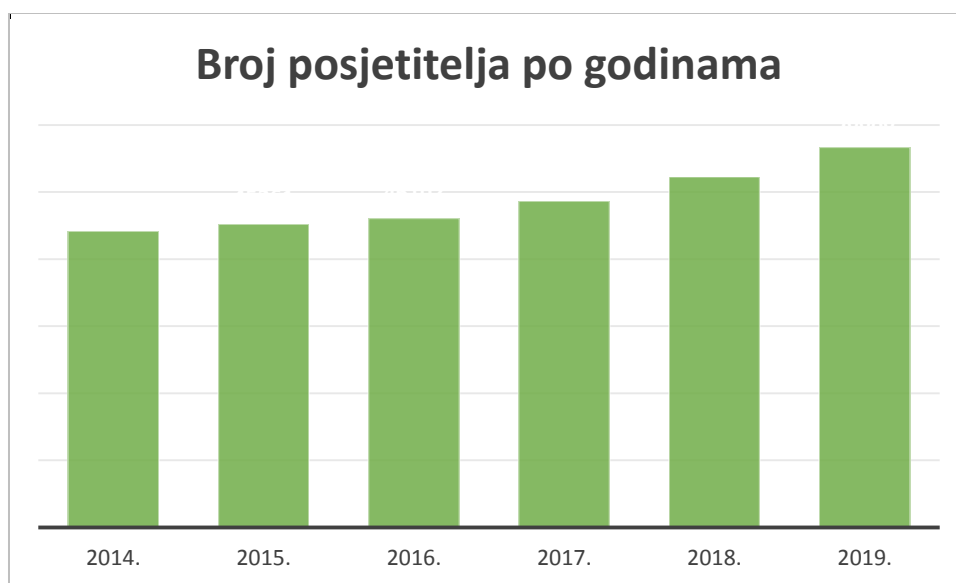
6.a. Prihod od ulaznica 2014. - 2019. - tablice

	Prihod od ulaznica 2013. godine	Prihod od ulaznica	Rast u postotku prihoda od ulaznica
2014.	922.486,00	1.151.776,00	25%
2015.	922.486,00	1.182.082,00	28%
2016.	922.486,00	1.231.793,00	34%
2017.	922.486,00	1.237.281,00	34%
2018.	922.486,00	1.358.830,00	47%
2019.	922.486,00	1.434.057,00	55%

6.b. Broj posjetitelja 2014. - 2019. - tablice

	Broj posjetitelja
2014.	44172
2015.	45261
2016.	46102
2017.	48677
2018.	52290
2019.	56680

6.c. Broj izvedbi 2014. - 2019. - tablice

godina	Broj izvedbi
2014.	309
2015.	316
2016.	322
2017.	327
2018.	344
2019.	358

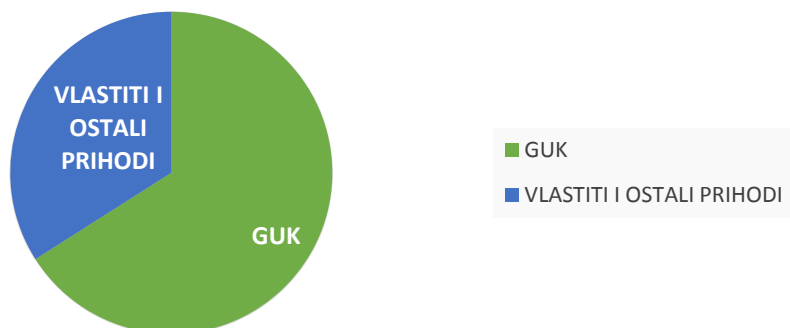
6.d. troškovi programa 2014. - 2019. - tablice i grafovi

Troškovi programa			
Godina	GUK	VLASTITI I OSTALI PRIHODI	Program troškovi
Troškovi programa 2014.	950.000,00 kn	489.771,91 kn	1.439.771,91
Troškovi programa 2015.	855.000,00 kn	594.353,81 kn	1.449.353,81
Troškovi programa 2016.	829.999,07 kn	898.145,15 kn	1.728.144,22
Troškovi programa 2017.	911.000,00 kn	630.234,84 kn	1.541.234,84
Troškovi programa 2018.	828.000,00 kn	869.352,85 kn	1.697.352,85
Troškovi programa 2019.	768.000,00 kn	1.091.205,66 kn	1.859.205,66

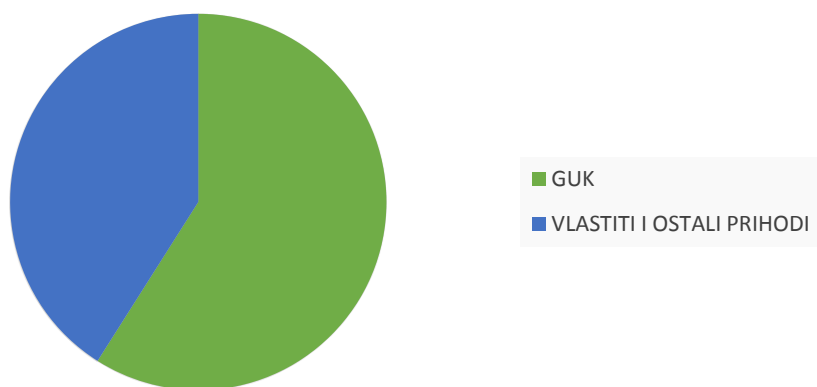
Iz ove tablice je vidljivo da su se troškovi programa ZKL-a iz godine u godinu povećavali, a sredstva Gradskog ureda za kulturu su se smanjivala te se razlika nadoknađivala iz vlastitih prihoda ZKL-a. Budući da od 2017. godine nismo morali sanirati minuse iz prethodnog razdoblja, mogli smo povećati udio vlastitih sredstava u planiranju programa.

Iz daljnjih grafova mogu se potanko pratiti promjene u strukturi programskih sredstava.

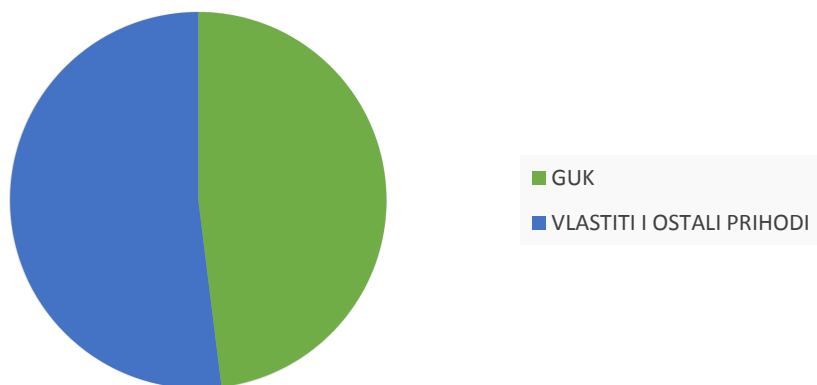
UKUPNO 2014. GODINA
1.439.771,91 KN

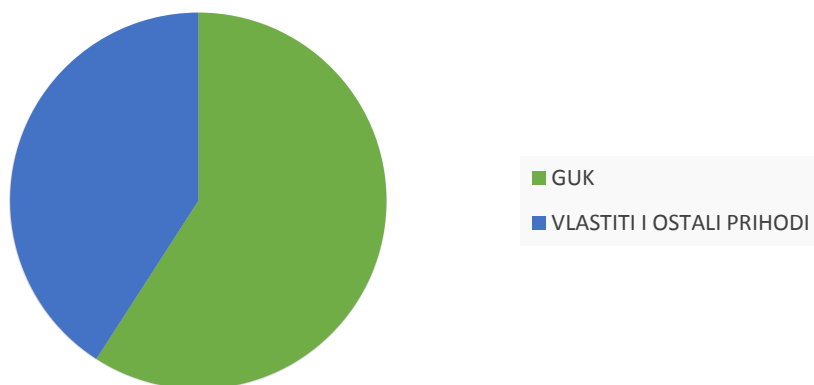
UKUPNO 2015. GODINA
1.449.353,81 KN

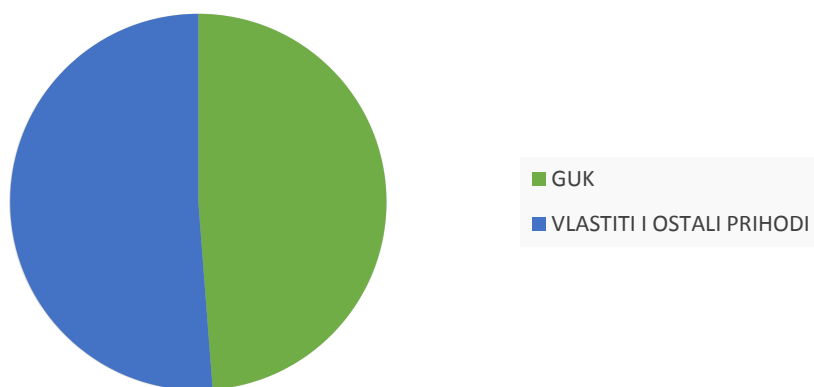
UKUPNO 2016. GODINA
1.728.144,22 KN

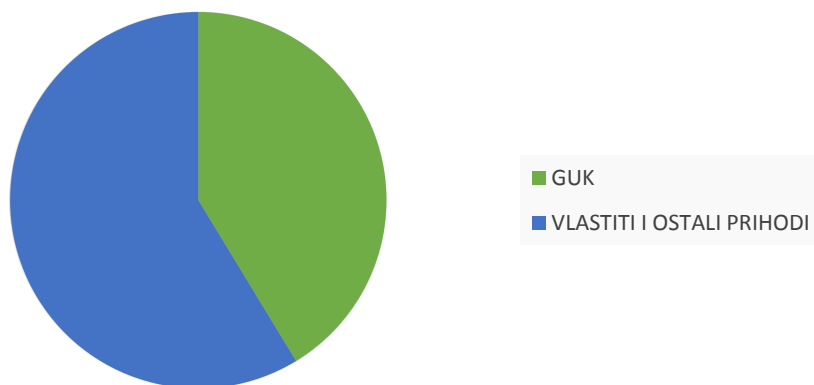
UKUPNO 2017. GODINA
1.541.234,84 KN

UKUPNO 2018. GODINA
1.697.352,85 KN

UKUPNO 2019. GODINA
1.859.205,66 KN

7. Održavanje i obnova tehničke opreme zgrade i pozornice

Prema planu tehničke obnove kazališta iz prethodnog razdoblja, nastavila sam obnovu informatičke potpore, koja uključuje i novi server za internetsku prodaju ulaznica. Među važnijim ulaganjima ističu se sljedeća:

- **Tonski pult** - četrnaest godina zastarjeli tonski pult morali smo zamijeniti novim pultom, plaćenim iz vlastitih sredstava, kako bismo mogli pratiti zahtjeve suvremenog oblikovanja tona, što je temelj za modernizaciju tonske slike kazališta, koja će se nastaviti u idućem razdoblju.
- **Projektor OPTIMA, back-projector širokokutne leće i projekcijsko platno (6m x 4m)** - budući da se u suvremenim režijskim rukopisima pojavila tendencija kombiniranju tehnika animiranog filma i klasične lutkarske animacije, morali smo opremiti dvoranu adekvatnom tehničkom podrškom, koja će omogućiti daljni razvoj takve estetike.
- **Strukturno kabliranje optike u cijeloj zgradi (internetska brzina 100MB u sekundi)** - dotrajalu infrastrukturu zamijenili smo suvremenijom, uz odluku Kazališnog vijeća ZKL-a, te dogovorili uvođenje optike koja nam je zbog svojih performansa nužna za internetsku prodaju karata i funkcioniranje komunikacije na pozornici (npr. kontrola uzvlaka i liftova vodi se 24 sata dnevno internetski iz Čakovca, zbog projektne zadanosti scenske opreme, te nam je stalna mrežna podrška izuzetno važna).
- **Uređenje dječjeg igrališta u dvorištu kazališta** - Budući da je staro igralište predstavljalo ugrozu sigurnosti djece, uz pomoć pejzažnih arhitekata Zagrebačkog holdinga, podružnica „Zrinjevac“, postavili smo novo. Željeli smo da naše kazalište postane mala urbana oaza, u kojoj dijete uz kazališni

doživljaj ima priliku i za socijalizaciju s ostalom djecom. Igralište je usklađeno sa suvremenim sigurnosnim standardima.

- **Tapeciranje sjedala u velikoj dvorani ZKL-a** - U sklopu redovnog održavanja kazališta, iz vlastitih sredstava postupno tapeciramo sjedala u gledalištu, kako bi prostor zadržao svjež i čist dojam te dostojanstvo kazališne dvorane, koja služi kao okvir kazališnome činu. S obzirom na broj djece koja prođe kroz ZKL-ovu dvoranu, presvlake se brzo troše i sjedalice se često trgaju, tako da posebnu pozornost posvećujemo održavanju sjedišta i ostatka gledališta.

8. Unaprjeđenje prodaje karata, promocije i marketinga

Služba marketinga, prodaje i promidžbe nezaobilazna je nadopuna kvalitetnom repertoarnom programu i umjetničkoj izvrsnosti kao komunikacijski kanal između publike i stvaratelja. Svjesni da su društvene mreže u današnje vrijeme najizravniji i najrašireniji oblik komunikacije, svoju smo pozornost usredotočili upravo na takve oblike oglašavanja. To nam omogućava da uz minimalne troškove postignemo maksimalne rezultate, o kojima svjedoči i povećanje broja izvedbi i gledatelja iz godine u godinu. Društvene mreže pogotovo su nam važne sada kada su roditelji naših gledatelja u prosjeku mladi ljudi između 25 i 40 godina, za koje su takve mreže glavni izvor informacija.

S tim na umu, pomlađen je i marketinški tim, koji sad okuplja djelatnice s radnim iskustvom ili specijaliziranim školovanjem. Intenzivirali smo nazočnost na društvenim mrežama (prvenstveno na Facebooku na kojemu smo u protekle dvije godine za trećinu uvećali broj pratitelja) te redovite obavijesti o predstavama dopunjavamo i nagradnim igrama te drugim oblicima izravne komunikacije s pratiteljima/ gledateljima.

Druga novost je revitalizacija našeg kanala na servisu Youtube, na kojemu redovito kratkim filmovima predstavljamo članove svojeg ansambla te dočaravamo malim i velikim gledateljima kako nastaje predstava - od prvih nacрта lutaka i njihove izrade do čitaćih pokusa i onih na sceni. Usto, vrtiće i škole te pretplaćene gledatelje redovito izvještavamo o novostima našega kazališta putem e-biltena.

Jednim od velikih uspjeha smatram i novu internetsku stranicu kazališta (www.zkl.hr), koja je dugo bila u ideji i pripremi, ali je čekala povoljne financijske uvjete za tako velik i ozbiljan pothvat. Sada ZKL napokon ima stranicu koja estetikom privlači i djecu i odrasle te obiluje tekstualnim informacijama o svim aspektima djelovanja kazališta, ali i bogatim

fotografskim te video-materijalom. Također, cijela je stranica dostupna i na engleskome jeziku, budući da Zagreb postaje turistički grad, a ZKL-ova lokacija i posvećenost umjetnosti namijenjenoj djeci, omogućava nam da budemo relevantan faktor u turističkoj ponudi Grada Zagreba, pogotovo zato što mnoge naše predstave zahvaljujući raskošnim vizualom i univerzalno prepoznatljivim pričama omogućavaju mladim gledateljima iz drugih zemalja da nadiđu jezičnu barijeru.

Veliku pozornost pridajemo vizualnome identitetu kazališta razvijajući prepoznatljiv, djeci pristupačan i suvremen brend. Uz programske knjižice, tiskamo i knjižice sezone, koje šaljemo svim školama i vrtićima Grada Zagreba i zagrebačkog prstena. Uz navedena izdanja, u prosincu izdajemo i Lutkarski dnevnik u koji djeca skupljaju sličice nakon odgledane predstave te zapisuju svoje dojmove. Sudeći po reakcijama djece i roditelja, ovaj oblik interaktivnosti izuzetno je uspješan i opravdava uložena sredstva.

Služba prodaje i promidžbe je, uza sve navedeno, i odjel koji nam omogućava izravnu komunikaciju s našim korisnicima, prvenstveno odgajateljima i učiteljima, koji naše predstave uklapaju u svoje odgojne i nastavne programe te nam je njihovo mišljenje izuzetno važno. Uoči svake premijere, održava se pretpremijera namijenjena upravo njima. Nakon izvedbe, organiziramo druženje i prikupljamo njihove sugestije putem anketnih listića. Njihove reakcije uvijek su poglavito pohvalne, a njihove prijedloge naslova koje bi voljeli vidjeti na našem repertoaru nastojimo što prije uvažiti, kako bismo održali korak s potrebama novih naraštaja odgajatelja i učitelja.

9. Suradnja s drugim značajnim kulturnim subjektima u Hrvatskoj i inozemstvu

Međugradska suradnja i razmjena predstava jedna je od važnih zadaća Zagrebačkog kazališta lutaka kao središnje lutkarske kuće u Hrvatskoj. Upoznavanje s djelovanjem drugih hrvatskih kazališta te omogućavanje lokalnoj publici da vidi predstave nastale u glavnome gradu pridonosi razvoju lutkarske umjetnosti i obogaćuje lokalnu kulturnu ponudu. ZKL stoga njeguje suradnju s glavnim festivalima i smotrama lutkarskih kazališta i kazališta za djecu, kao što su Vukovarsko lutkarsko proljeće, SLUK, Međunarodni dječji festival u Šibeniku i Revija lutkarskih kazališta u Rijeci.

Tijekom 2019., započeli smo i intenzivniju suradnju s Dubrovačkim ljetnim igrama te dogovorili koprodukciju koja je zagrebačkoj publici omogućila da vidi *Maloga princa* u režiji Hrvoja Korbara iz produkcije jubilarnih, sedamdesetih Dubrovačkih ljetnih igara, u terminima inače rezerviranim za naše stalne izvedbe vikendom.

Također u rujnu 2019. ostvarili smo i suradnju s Marionetskim kazalištem Baku iz Azerbajdžana koje je gostovalo u Zagrebačkom kazalištu lutaka u sklopu Programa kulturne suradnje između Ministarstva kulture Republike Hrvatske i Ministarstva kulture Republike Azerbajdžan pod pokroviteljstvom Ministarstva kulture RH i Veleposlanstva Republike Azerbajdžan. Ovaj zahtjevan projekt privukao je brojne diplomate i zagrebačku publiku te postavio temelje za daljnu suradnju s ovim uvaženim azerbajdžanskim kazalištem duge i cijenjene lutkarske tradicije.

10. Izdavačka djelatnost

Uloga kazališta za djecu u suvremenome svijetu svakako uključuje upućivanje djece u umjetničke forme koje se pod pritiskom modernih oblika instant-zabave sve više zanemaruju. Video-igrice i drugi agresivni audiovizualni sadržaji postupno erodiraju dječju koncentraciju i sposobnost za upijanje slojevitih sadržaja. Kazališna predstava privikava ih na odmjeraniji ritam jednako kao i dobro štivo. Stoga smo svoju osnovnu djelatnost dopunili izdavaštvom koje ispunjava i marketinšku svrhu, ali i daje svoj doprinos nacionalnoj strategiji promicanja čitanja. Prvi takav projekt bila je slikovnica Milane Vuković Runjić *Vladimir i Matilda*. Milana Vuković Runjić napisala je *Vladimira i Matildu* kao kratki roman za djecu i on je njezin prvijenac namijenjen mlađoj publici. Uz premijeru ovoga naslova (red. Dražen Ferenčina, 2018.), objavili smo sažeto izdanje obogaćeno ilustracijama Smiljane Čoh u suradnji s izdavačkom kućom Vuković & Runjić. Slikovnicu smo dijelili gledateljima uz kupljenu ulaznicu i kao najavu predstave, i kao poticaj na samostalno čitanje.

Ohrabreni uspjehom ovoga izdanja premijeru predstave *Medo Đuro kod zubara* dopunili smo slikovnicom istoga naslova za koju je vizual i ilustracije osmislila kreatorica lutaka Neda Ilijević. Jednostavne ilustracije i radnja koja vjerno prati scenoslijed predstave oduševile su gledatelje te pripomogli pozicioniranju medvjedića Đure kao zaštitnog znaka ZKL-a.

Prijedlog programa 2021. - 2024.

Uvod: tradicija kao povlastica i obveza prema budućnosti

ZKL se u svoje sedamdeset dvije godine postojanja afirmirao kao matično nacionalno lutkarsko kazalište. Od samih početaka privlačio je vrhunske umjetnike svih područja i već nasumce izabrana imena svjedoče o važnosti ZKL-a kao kreativnog okupljališta književnih, kazališnih i likovnih stvaralaca: Radovan Ivšić, Višnja Stahuljak, Vlado Habunek, Zlatko Bourek, Ivan Kožarić, Tilla Durieux, Aleksandar Augustinčić, Berislav Deželić, Kosovka Kužat Spaić, Georgij Paro, Joško Juvančić, Božidar Violić i mnogi drugi. Takva tradicija povlastica je i obveza. Zahvaljujući dugom i neprekinutom djelovanju u Zagrebačkom kazalištu lutaka sustavno su se, kroz praksu, prenosila dramaturška, režijska, animacijska i oblikovateljska rješenja koja su stvarala poetiku specifičnu za svoje vrijeme. Čvrsto se oslanjajući na svoju lutkarsku povijest, ZKL je obvezan jednako predano raditi i na iznalaženju rješenja da naslijeđena praksa prati korak s vremenom i ispunjava potrebe novih naraštaja djece. Stoga se pri osmišljavanju repertoara vodim mišlju da on mora obuhvaćati staro i novo, baštinsko i inovativno: od hrvatskih i stranih klasika do praizvedbi suvremenih autora.

Dakako, lutkarska umjetnost ne smije biti „sluškinja“ dramske riječi, zbog čega pazim da naslovi budu poticajni i prikladni za prilagodbu lutkarskoj sceni koja ne trpi mnogo riječi i verbaliziranu psihologizaciju, već spretnije komunicira kroz radnju i sliku, pokret i zvuk.

Lutka je u temelju svih kultura svijeta i njene korijene nalazimo u prvim trodimenzionalnim prikazima stvarnih ili mitoloških bića. Pokrenuta lutka nadovezuje se na prvotnu magijsku ulogu antropomorfnih skulptura, a o

njezinoj „čarobnoj“ moći u današnjem svijetu svjedoče opčinjena lica djece ispred lutkarske pozornice. Za razumijevanje lutke nije potrebna posebna izobrazba ili razina kulture (za razliku od, primjerice, slikarstva koje zahtijeva veću moć apstrahiranja i prilagodbe percepcije), tako da djeca intuitivno mogu pratiti međuigru lutaka već od najranije dobi. Dakako, lutkarska predstava odabirom teksta i drugim likovnim i izvedbenim aspektima mora voditi računa o uzrastu publike tako da će predstave namijenjene najmlađima tražiti jednostavnu dramaturgiju, jasne oblike i minimum teksta, a s dobi djece može rasti i slojevitost prikazbenih elemenata.

Stoga je jasna podjela naslova na dobne skupine temelj dobro osmišljenog repertoara, a Zagrebačko kazalište lutaka ima zadatak ispuniti javne potrebe u kulturi Grada Zagreba upravo priređivanjem predstava za publiku od druge do desete godine koje Zagrebu kronično manjkaju.

Također, ozbiljno shvaćam ulogu ZKL-a kao prvog susretišta djece i kazališta te upućivanja djece u književni kanon s kojim će se susretati u vrtićkom i školskom programu, ali i priviknuti ih na specifičnosti sudjelovanja u kazališnome činu što podrazumijeva podnošenje polumraka gledališta i usredotočenost na pozornicu.

U prethodnom razdoblju napokon sam uspjela postići da zažive predstave za sve tri dobne skupine koje smo prepoznali kao relevantne za naše repertoarne smjernice.

- repertoar za uzrast do trogodišnjaka
- repertoar za uzrast od trogodišnjaka do konca vrtićke dobi
- repertoar za uzrast mlađe školske dobi do deset godina

Premda se predstava izrađuje prema ciljanom uzrastu, valja biti fleksibilan i pažljivo pratiti recepciju predstave, te sukladno njezinoj rezonanci proširiti ili modificirati sastav publike.

Spoj lutkarskog žanra i dječje književnosti stvara idealne uvjete za prvi susret djece s kazalištem, a katkada i s umjetnošću uopće. Svjesna ovog značaja oblikujem veći dio repertoara u dosluhu s ovako artikuliranim potrebama mlade i najmlađe publike. Kao što će biti razvidno iz konkretno predloženih naslova, za dobro odvagano repertoar je neophodno koristiti u jednakoj mjeri razne dijelove dječje književnosti, od usmene književnosti i suvremenih djela zasnovanih na njima, pa preko djela svjetske i domaće baštine do suvremene dječje književnosti. Naime, lutka je sposobna prenijeti najdublje simbole naše kulture i tradicije, a korištena na pravi način doseže razinu metajezika razumljivog pripadnicima raznih naroda i njihovih civilizacijskih zasada. Dakako, ne mislim ostati ograničena samo na dramsko pismo, već želim, kad god to predložak omogućuje, obogatiti izraz glazbenom i likovnom komponentom, ne samo kao sluškinjama drame, već i kao samostalnim žanrovima.

Sama lutka predstavlja autonomno likovno djelo. Stoga bih željela poticati i razvijati likovni aspekt lutkarstva, te bih prije svega omogućila tehnološko usavršavanje izrade lutaka. Pored produbljivanja suradnje s poznatim lutkarima nastavljamo tražiti među mladima i nove kreatore, koji su otvoreniji novim tehnologijama. Takav suvremeni likovni izraz počiva na izloženosti mladih virtualnom informatičkom prostoru, te njegovim simbolima i vizualizacijama. Međutim, važna zadaća ZKL-a jest povezivanje ovog globaliziranog vizualnog jezika s tradicijskim znakovljem. Naši najmlađi putem današnjih televizijskih programa i računalnih igara upijaju pojednostavljene likove koje teško mogu povezati sa stvarnošću i tradicijom koja ih okružuje. Upravo je zadaća kazališta stvoriti djetetu putem njemu bliskog znakovlja razumljivu okolinu koja komunicira kako s njegovim virtualnim svijetom, tako i s njegovom obitelji, vrtićem, školom i ostalim socijalnim zajednicama u kojima se može zateći.

Stoga kao kazalište želimo ostati vjerni svojoj zadaći da u društvu budemo faktor socijalizacije suprotstavljene otuđenju koje je sve prisutnije kao

popratna pojava vizualno agresivnog medijskog sadržaja kojemu su djeca izložena. Pritom je, dakako, izuzetno važno držati korak s vremenom i osluškivati nove generacije i njihov pogled na svijet kako bismo u svoj repertoar ugradili teme koje su suvremenome djetetu bliske.

1. Repertoar 2021. - 2024.

Kanonska djela svjetske književnosti namijenjene djeci svojom dugovječnošću dokazuju da zorno izražavaju teme koje rezoniraju s brojnim naraštajima mlade publike. Budući da su nadživjele svoj kulturno-povijesni kontekst, bjelodano je da nose sadržaje koji transcendiraju zemljopisne granice i povijesni trenutak u kojem su nastale. Svjetska i domaća književna baština su neiscrpan izvor tema koje možemo s lakoćom reinterpretirati iz ishodišta suvremenog, čuvajući sadržajnu jezgru, ali je prilagođavajući suvremenom senzibilitetu i potrebama novih generacija. Potrebu za novim prikazima arhetipskih bajki kao što su *Trnoružica* ili *Matovilka* ne treba dodatno obrazlagati i one čine samorazumljivu okosnicu repertoara. Međutim, vjerujem da mladim ljudima treba predstaviti i izazove te ih suočiti sa složenijim temama prilagođenima njihovom uzrastu, zbog čega sam u repetoar uvrstila i Shakespeareov *San ivanjske noći* i Andrićevu *Asku i vuka* čije će slojevite metafore djeca postupno tumačiti i poimati tijekom sazrijevanja. Među klasicima napravila sam podjelu između kanonskih djela „iz davnine“ i poglavito dvadesetostoljetnih tekstova koji su postali suvremeni klasici, kao što je Sednakov *Tamo gdje su divlji stvori* ili *Tvornica riječi* Agnes Lestrade. Potraga za suvremenim remek-djelima književnosti za djecu naša je trajna zadaća tako da blisko surađujemo s kvalitetnim hrvatskim izdavačima koji prate suvremenu produkciju te knjižničarima, jer oni imaju izravan uvid u naslove koji su zaokupili pozornost novih naraštaja djece, roditelja i odgajatelja. Osluškivanje potreba zagrebačke publike i novih naraštaja roditelja i odgajatelja smatram važnom smjernicom u osmišljavanju repertoara koji će istodobno biti popularan i izazovan, te uvažavati, ali i oblikovati kulturne potrebe naših sugrađana.

1.a. Ciklus europske književne tradicije

Prijedlog obuhvaća klasične naslove dječje književnosti temeljene na bajkama, pričama i legendama narodne književnosti ali i poznate naslove dramske literature za odrasle prilagođenog dječjem uzrastu, kao i djela koja su tokom dvadesetog stoljeća prerasla u suvremene klasike.

William Shakespeare: San ivanjske noći

William Shakespeare i danas se smatra najvećim svjetskim dramatičarem, a premda je njegov opus nastajao krajem 16. i početkom 17. stoljeća, svako vrijeme pronalazi svoje razloge za nebrojene inscenacije i adaptacije tih djela. U svojim dramama on se oslanjao na brojne postojeće priče i predloške, ali vješt看 dramaturškim postupkom, maštovitom artikulacijom priče i neobično preciznim poznavanjem ljudske prirode, većina je i dalje neobično uzbudljiva, zabavna ili potresna.

Približavanje Shakespearea najmlađem uzrastu stari je trend o čemu svedoči još i zbirka *Priče iz Shakespearea* Charlesa i Mary Lamb napisana početkom 19. stoljeća, koju i danas čitaju djeca širom svijeta zahvaljujući nebrojenim prijevodima i izdanjima.

Rano upoznavanje s klasicima dramske literature, s naglaskom na vedrije naslove, od malih nogu odgaja pravu kazališnu publiku koja će se s takvim iskustvom kasnije vrlo lako prilagoditi repertoarima kazališta za stariji uzrast. Osim toga, vječna jednostavnost nekih Shakespeareovih dilema može se propitivati u svakoj dobi, a da pri tome svojom prilagodbom uzrastu ne gubi fokus.

San ivanjske noći je komedija nastala u tzv. pozitivnoj fazi Shakespeareova stvaralaštva, negdje krajem 16. stoljeća, a sadrži elemente pastorage, pučke komedije i vilinske bajke, a treba napomenuti da je to i jedno od

najpopularnijih i najizvođenijih Shakespeareovih djela. Fabula je kompleksna, odvija se na tri plana - vjenčanje na dvoru, pučka predstava i vilinska šuma, no sve se to u adaptaciji prilagođenoj lutkarskom kazalištu može pojednostaviti kako bi se ispričala priča o ljubavi, čaroliji, ljudskoj gluposti i taštini uz postavljanje velikog pitanja o postojanosti naše stvarnosti.

Braća Grimm: Matovilka

Braća Jakob i Wilhelm Grimm svjetsku su slavu postigli svojim zbirkom njemačkih bajki *Priče za djecu i odrasle* 1812. i drugim sveskom iz 1814. Sam naslov upućuje na to da se ove bajke mogu čitati na više razina, a tijekom godina postale su predmetom brojnih psiholoških i antropoloških analiza. Braća Grimm bavila su se i stvaranjem njemačkog identiteta kroz zajednički jezik pa se smatraju važnim u pokretu ujedinjenja Njemačke nakon raspada Carstva.

Matovilka je bajka o lijepoj djevojci koju vještica drži zatočenu u kuli i k njoj se penje po njezinoj dugoj kosi. Djevojka je usamljena i pjeva, a pjesmu čuje princ koji se u nju zaljubljuje. Nakon mnogih peripetija u kojima Matovilka ostaje bez kose, a princ bez vida, dvoje zaljubljenih napokon se ujedinjuju u sretnome kraju.

Bajku o Matovilki braća Grimm preuzela su iz mnogo starijih izvornika od kojih je prvi zapisan u 17. stoljeću u Italiji, zatim Francuskoj, a nosi puno sličnosti s jednom perzijskom pričom iz 10. stoljeća kao i s grčkim mitom o Danaji koju je otac zatočio u tamnici. Matovilka je bila predmetom mnogih adaptacija, osobito u svijetu animiranog filma jer sadrži elemente koji ju čine odličnim predloškom za lutkarsku animaciju. Arhetipska situacija o borbi dobra i zla, ljubav koja pobjeđuje sve te iscjeljujuća moć suosjećanja predstavljeni u bajkovitom kontekstu komuniciraju s najmlađom publikom tako da joj pomažu u razumijevanju nekih od velikih životnih ideala skrivenih u ovoj priči za djecu.

Charles Perrault: Trnoružica

Klasična bajka o lijepoj kraljevni koja se ubode na začaranu preslicu i čitavo stoljeće spava dok je poljupcem ne probudi princ, od kraja 17. st. pa sve do danas nimalo nije izgubila na popularnosti. Štoviše, sve su brojnije adaptacije, dramatizacije i ekranizacije ove priče u raznim medijima. Lik uspavane ljepotice prisutan je i kroz igračke te mnoge predmete iz svakodnevice tako da je ova bajka pun pogodak u kojem god vremenu se pripovijeda. Što je u Trnoružici toliko univerzalno čemu ona duguje svoj status svjetske zvijezde i najpopularnije junakinje iz svijeta mašte? Ljubav koja razbija kletvu, stogodišnji san, napeta akcija, idealno rješenje u svijetu koji je daleko od savršenog? Možemo samo nabrajati, ali suština ljepote ove priče zapravo je neuhvatljiva. Ona se vezuje za neki dio dječje svijesti u kojem se stereotipi ne propituju, već afirmiraju kroz najljepše premise ljudskih odnosa: dobro pobjeđuje zlo, a prava ljubav ne poznaje granice vremena i prostora zapletenih u stoljetno trnje.

Hans Christian Andersen: Kresivo

Na povratku kući jedan siromašan vojnik susretne vješticu koja mu obeća blago donese li joj kresivo iz šupljega debla. On pristane i zaista, u dnu debla tri psa s golemim očima čuvaju škrinje s novčićima. Vojnik se naglo obogati, ali za sebe uzme i kresivo koje je tražila vještica. Novac ga, međutim, ne usreći i on opet postane siromašan. Tada shvati da je kresivo čarobno i njime poziva goleme pse koji ispunjavaju sve njegove naredbe. Uz njihovu pomoć, vojnik se u napetoj završnici oženi princezom i postane kralj.

Svako dijete kada čuje za ovu bajku, zapitat će - što je to kresivo? Predmet koji baca iskru, njime se pali vatra, odgovorit će im se. Nema smisla dalje objašnjavati kako je to trodjelna spravica koja se koristila prije šibica i

upaljača kad ona u ovoj bajci ima posve drugačije značenje. Vojnika ne usreći novac, nego kresivo. Iskra koju ono baca zapravo je ideja, inspiracija koja se ostvaruje. Ako se stvar dobro zamisli, usrećit će te više nego sva blaga ovoga svijeta. Neobičan svijet ove bajke u lutkarskoj inscenaciji dolazi do svoje punine, raskošno oslikavajući svijet čudovišta i ljudi s obiljem snovitih prizora i neočekivanih obrata.

Joseph Jacobs: Janko i čarobni grah

Siromašnog i naivnog Janka majka pošalje na tržnicu da proda kravu koja više ne daje mlijeka. Umjesto novca, Janko za kravu dobije šaku graha za koji kupac tvrdi da je čarban. Kad to vidi, majka se naljuti na Janka i baci grah kroz prozor. Međutim, preko noći grah proklija i od njega, sve do neba, izraste golema stabljika. Janko se po njoj uspne i dospije u dvore diva ljudoždera kojemu ukrade blago, gusku koja nese zlatna jaja i harfu koja sama svira. Upravo harfa pozove diva, a kad se on počne spuštati po stabljici, Janko sjekirom sruši stabljiku i zauvijek ostane živjeti s majkom u sreći i obilju.

Svako dijete ponekad povjeruje u nešto nevjerojatno. Kada ga razuvjere, osjeti se prevareno i najviše bi voljelo da se to nekom čarolijom promijeni. Upravo zato se Jankom djeca lako mogu poistovijetiti. On je svojevrsni antijunak koji uspijeva jer njegovu naivnost prati hrabrost, tolika da mu polazi za rukom svladati mnogo većeg protivnika i svijetu učiniti uslugu oslobodivši ga od ljudoždera, a na kraju usrećiti i majku izbavljajući je od siromaštva. Dva svijeta nesrazmjerne veličine, osim simboličke, imaju i svoju snovitu likovnu kvalitetu kakva je imanentna kazalištu lutaka.

Ezopove basne

"Načinivši ljude, Prometej o njih objesi dvije torbe, jednu s tuđim manama, a drugu s vlastitima. Onu s tuđima objesi sprijeda, a onu drugu pričvrsti odostraga. Zato je i došlo do toga da ljudi tuđe mane jasno vide, a vlastite ne."

U ovoj Ezopovoj minijaturi leži jasan razlog postojanja basni, a stvari se od 6. st. pr. K. kada je živio, nisu mnogo promijenile. Sve priče, kada se sažmu do svoje biti, mogu biti ispričane kao basna koju će razumijeti i najmanje dijete. Basna je po svojoj formi korak iznad poslovice, a po svojoj radnji i temama, korak ispod bajke. Odlikuje je jednostavnost situacija i karaktera, nerijetko humor, kratkoća razrade i posebno efektan, poučan kraj. Nestvarni element, koji u bajkama donose čudesna bića nadnaravnih moći, očituje se u pridavanju ljudskih osobina životinjama, biljkama, prirodnim pojavama, pa čak i sasvim apstraktnim pojmovima poput istine ili pravde. Tako će se i najteže životne situacije, vođene nepromjenjivim ljudskim manama, lako predstaviti najmanjoj publici. Igranje basni u šarolikom svijetu lutaka može biti raznobojna prizma kroz koju će maleni početi pretpostavljati tanku liniju između dobrog i lošeg u životu koji ih očekuje.

1.b. Suvremeni klasici

Agnes de Lestrade: Velika tvornica riječi

Naša dramaturginja Petra Mrduljaš bi se poduhvatila zadatka da za lutkarsku scenu prilagodi jedan od najzanimljivijih tekstova suvremene književnosti za djecu. *Velika tvornica riječi* višestruko je nagrađivana ljubavna priča belgijske spisateljice Agnes de Lestrade, prevedena na više od petnaest jezika. Govori o neobičnom Svijetu u kojemu je govoriti skupo i riječi se kupuju od Velike tvornice. U toj čudnovatoj zemlji morate riječi kupiti i progutati da biste ih mogli izgovoriti. Fileasu hitno trebaju riječi da bi mogao divnoj Silvi čestitati rođendan. No za sve ono što bi joj rado rekao trebalo bi mu pravo bogatstvo, a on novca nema. Djeca će stoga morati iznaći nove načine da se izraze i povežu, slobodni od riječi i novca, koji ih u ovome naopakome svijetu uvjetuje. Predstava je namijenjena prvenstveno djeci, ali pokazalo se da svojom jednostavnom poetskom i filozofskom porukom itekako rezonira i s odraslima. Postigla je velik uspjeh na međunarodnome tržištu, a i u Hrvatskoj, gdje je prevedena 2010. (prev. Petra Matić, nakladnik: ArTresor), tako da nije pretjerano reći kako je riječ o jednom od suvremenih klasika književnosti za djecu. Sve češće pronalazi put u dječje vrtiće i škole, jer su učitelji i odgajatelji prepoznali da potiče djecu i mlade na čitanje, druženje, maštovitost i kreativnost, na odvajanje od računalnih zaslona i povratak neposrednoj ljudskoj komunikaciji, neuvjetovanoj skupim uređajima i programima. Ta je poruka posebno relevantna u suvremenome svijetu, kada djeca u jednakoj mjeri kao odrasli postaju robovi potrošačkog mentaliteta, a tendencija tržišta je da se naplaćuje sve od komunikacije do znanja, tako da distopijski svijet Velike tvornice riječi djeluje sve bliskije stvarnosti.

Astrid Lindgren: Pipi Duga Čarapa

Pipi je najjača djevojčica na svijetu. Ima crvene pletenice koje stoje uspravno, vreću zlatnika, majmuna i konja. Njezina majka je na nebu, a otac kralj urođenika na nekom dalekom otoku. Brza je na jeziku, radi što joj se prohtije i nikome ne treba polagati račune. Osim životinja, najbolji prijatelji su joj Tommy i Annika, dobro odgojeni brat i sestra iz susjedstva. Zbog svog neobičnog načina života, Pipi ima i puno problema. Policija je sa starateljicom pokušava strpati u dom za nezbrinutu djecu, a lopovi vrebaju njezino blago. Sve to rezultira velikim brojem epizoda i mnogim obratima u priči prepunoj iznenađenja, mašte i sretnih krajeva.

Zahvaljujući brojnim prijevodima, ekranizacijama i inscenacijama, lik Pipi duge čarape švedske spisateljice Astrid Lindgren duboko je ukorijenjen u kolektivno sjećanje i popularnu kulturu. Nema djeteta koje nije poželjelo živjeti kao Pipi i koje bi odbilo makar jednu od njezinih pustolovina. Nestašna, a omiljena, Pipi se svakome od nas uvukla pod kožu kao ideja slobode i svijeta u kojemu su sve teškoće samo dio neke uzbudljive igre. Njezini optimizam i neustrašivost neiscrpan su izvor zabave, veselja i razbibrige, potreban svakom djetetu i onima koji se tako osjećaju.

T.H. White: Mač u kamenu

Mač u kamenu prvi je dio slavnoga kvarteta romana o kralju Arturu koji je nastajao u razdoblju od 1938. - 1958., naslovljenom *Negdašnji i budući kralj*. Srednjovjekovne legende T. H. Whiteu su u doba Drugoga svjetskoga rata poslužile kao temelj za studiju pitanja pravde i moći te razvoja i krhkosti civilizacije. Prvi dio kvarteta, međutim, bavi se djetinjstvom kralja Artura do trenutka kada će izvukavši mač iz kamena ući u povijest i legendu. *Mač u kamenu* nastao je 1938. i humorističnog je karaktera te namijenjen djeci i mladima, za razliku od ostatka kvarteta koji se obraća odrasloj publici. Priča je to o Arturovu odrastanju pod vodstvom čarobnjaka Merlina, koji ga pretvara u

razne životinje kako bi ga poučio da je očuvanje mira glavna zadaća svakoga vladara. Studio Walta Disneyja 1963. priču je iskoristio za temelj istoimenoga dugometražnoga animiranoga filma dok je BBC već 1939. snimio radio-dramu uz glazbu Benjamina Brittena.

Johana Spyri: Heidi

Nakon prvih godina provednih kod djeda u idiličnim švicarskim alpama, malena Heidi odlazi u Frankfurt kod bogate obitelji kako bi pravila društvo uzetoj djevojčici Klari. Život u velegradu je sasvim drugačiji od onoga na planini i Heidi, unatoč prijateljstvu koje je vezuje s Klarom, ne može izdržati dugo bez prirode. Nakon što se razboli, vraća se djedu i oporavlja. Uskoro je posjeti Klara kojoj će svjež zrak, seoska hrana i Heidina odanost pomoći da čudesno ozdravi i prohoda.

Švicarska književnica Johana Spyri u svom napoznatijem romanu donijela je dašak svježeg alpskog povjetarca u mnoge domove. Sugestivne literarne slike prirode odišu iscjeljujućom ljepotom, a junaci ove priče svi redom imaju najbolje namjere. U takvom okviru brzo se ispravljaju sve nepravilnosti jer se priroda pobrine za sva svoja bića, a tako i dvije usamljene djevojčice. Heidi svako dijete poziva na kretanje, izlet i otvorene prostore, daleko od gradskog smoga i moderne svakodnevice u kojoj danas sve više djece provodi vrijeme zatvoreno u četiri zida.

Dorothy Smith: 101 dalmatiner

Dorothy Gladys "Dodie" Smith bila je engleska dramatičarka i spisateljica za djecu, koja je, osim romana *101 dalmatiner*, napisala još brojna djela koja ne silaze s ljestvica najpopularnijih naslova britanske literature. Roman *101 dalmatinac* Dodie Smith napisala je 1956. nakon što je njezina poznanica primijetila kako bi se od takvog psa mogao učiniti divan kaput. Pongo, glavni

junak romana, bilo je ime i autoričinog psa, prvog od devet dalmatinera koliko ih je imala u svome životu.

Ovaj roman doživio je brojne adaptacije od kojih je svakako najpoznatija ona Disneyeva, ali zaživio je i na filmu, televiziji, video igricama i kazalištu gdje je postavljen kao broadwayski mjuzikl.

Priča o je to o dvoje vlasnika pasa koji se zaljubljuju kao i njihovi ljubimci, a u romanu je nešto drugačija nego ona što je pamtimo iz Disneyevog animiranog klasika. Dalmatineri Pongo i Missies u svom prvom leglu dobiju 15 psića, njihovi vlasnici su siromašni i psi se boje kako će othraniti leglo pa pronalaze Perditu koja Missies pomaže dobiti psiće. Ona je izgubila svoje leglo jer su njezini vlasnici psiće prodali, ali i ljubav svoga života, dalmatinera Princea. Dalje priča ide slično kao u crtiću, pojavljuje se zla Cruella de Ville, obožavateljica krzna, nestaje i 15 Pongovih psića, a dalmatineri se upuštaju u avanturu potrage u kojoj će im pomagati ljudi, psi i ostale životinje. Osim svojega legla dalmatineri pronalaze još 97 psića, vraća se i Perditi Prince pa u veselom zbroju na kraju priče u jednom londonskom domu živi 101 dalmatinac.

Ova uzbudljiva priča može biti sjajna predstava koja kombinira više tehnika lutkarske animacije, a govori o solidarnosti i brizi za obitelj što nije strano ni najmlađem uzrastu. Cruella de Ville jedinstveni je zlikovac, varijanta moderne vještice koja ne treba čarolije, a njezin užasan plan da od psića radi kapute potiče djecu da u najranijoj dobi steknu suosjećanje prema životinjama koje treba štititi od napuštanja i kojekakvih eksperimenata današnjeg vremena.

Hugh Lofting: Doktor Dolittle

Hugh Lofting je britanski književnik iz prve polovice 20. stoljeća koji je svjetsku slavu stekao serijalom knjiga o Doktoru Doolittleu koji je počeo objavljivati nakon što se, ranjen, vratio iz 1. svjetskog rata i preselio u

Ameriku. Nakon prve knjige koja je objavljena 1920., iz Loftingovoga pera je do 1952. izašlo još petnaest priča o dobrome liječniku koji razumije životinje, a njegove avanture nastavljale su se čak i svemiru. Lofting je autor još nekih knjiga za djecu, a za odrasle je napisao samo jednu poemu o besmislu ratovanja.

Prva priča o Dolittleu je ona u kojoj ga upoznajemo kao liječnika s puno ljubimaca i sve manje pacijenata. Papiga ga nauči jezik životinja pa ih on počinje uspješno liječiti i to je početak velike pustolovine u kojoj ga put odnese čak do Afrike kako bi pomogao bolesnim majmunima. Na tom putovanju on plovim morem, susreće se s gusarima, urođenicima i zagonetnim životinjama sve do sretnoga kraja i njegovog povratka u Englesku.

Ova je priča idealna za lutkarstvo jer sadrži veliki broj neobičnih stvorova, životinje koje govore, a i putovanje podrazumijeva maštovite promjene kopnenih i morskih putova. Osim same priče, publika može pratiti i geografske promjene pa i naučiti nešto o Sredozemlju i Africi, svemu što nam ta likovnost može predstaviti. Uz puno humora samoj poruci sadržan je suosjećajan odnos prema životinjama, a tako i prema svim živom stvorovima našega planeta.

Jens Sigsgaard: Pale sam na svijetu

Jednoga jutra dječak Pale probudi se sam na svijetu. U početku to izgleda kao nešto najbolje što se nekom djetetu može dogoditi, dan bez zabrana i upozorenja, zabava na svakom koraku. Međutim, nakon nekog vremena Pale počinje biti usamljen. Nema nikoga da mu pusti film, nema nikoga da mu skuha ručak i, što je najvažnije, nema nikoga s kim bi se igrao niti roditelja koji bi ga utješili. Ubrzo Pale postane jako usamljen dječak usprkos svojoj neograničenoj slobodi. U potrazi za društvom u kojoj juri vatrogasnim kolima pa čak i avionom, Pale se probudi i shvati da je sve bio samo san, sretan što se

vratio u svijet u kojemu samo kroz interakciju s drugim ljudima može biti potpun.

Danski pisac Jens Sigaard bio je dječji psiholog, upoznat sa željama i potrebama djece. Jedna od njih svakako je i želja da se makar na trenutak prestane biti dijete i zaviri u svijet odraslih. Svako dijete ima potrebu odbaciti autoritete i okvire odgoja, ali ono ne zna da su upravo te stvari ono što im život čini bezbrižnim i ispunjenim. Upravo zato je priča „Pale sam na svijetu“ namijenjena prvim razredima osnovne škole, trenucima djetinjstva u kojima započinju preispitivanja granica vlastitog svijeta. Spoj živog i neživog svijeta, želja i praznine, idealan je i likovni predložak za neograničene mogućnosti lutkarskog kazališta.

Ivo Andrić: Aska i vuk

Na idiličnom pašnjaku odrasta neobična ovčica Aska. Umjesto da bude kao druge ovce i ide poznatim stazama, Aska nesputano luta i želi plesati balet. Nakon puno nagovaranja i prigovora, njezina majka Aja napokon popusti i upiše malu Asku u baletnu školu. Ovčica se ondje susreće sa svojom pravom prirodom i marljivo vježba. Međutim, u vrijeme praznika, Aska se prepušta svojoj drugoj ljubavi, lutanju. Unatoč majčinim upozorenjima, ona se udalji od poznatog pašnjaka i nađe u dubokoj šumi gdje ju, naravno, čeka vuk. Nemajući kamo, Aska zapleše, a vuk od čuđenja zastane i sve to znatiželjno prati umjesto da ju pojede. Dok pleše za život, njezin ples postaje život sam, a u odgađanju neminovnog kraja, umjesto Aske strada vuk iz pastirske puške.

Ova priča nobelovca hrvatskog porijekla govori o drugačijima i iskupljujućim moćima umjetnosti. Askina sudbina nije jednoznačna basna. Ona je istodobno pedagoški model koji jasno označava važnost roditeljskih uputa, ali i sposobnost pojedinca da se nadahnućem i improvizacijom izvuče iz teškoća. Aska jest neposlušna i svojeglava ovčica, ali njezina šumska dogodovština malim gledateljima proširuje vidike izvan uobičajenog horizonta poucnog

narativa. „Aska i vuk“ ostaje jedna od onih priča koja djeci tumači kako ponekad spas leži u nama samima i našoj istinskoj prirodi, ma koliko ona bila drugačija od uobičajene.

Josip Vandot: Kekec

Tri knjige slovenskog književnika Josipa Vandota govore o pustolovinama hrabrog i poštenog pastira Kekeca. „Kekec na zlom putu“, „Kekec na vučjem tragu“ i „Kekec nad samotnim ponorom“ nepravедno su pali u zaborav posljednjih nekoliko desetljeća, ali ono zbog čega smo voljeli Kekeca ostalo je isto. Odvažnost, vedrina, požrtvornost, plemenitost i nesebično prijateljstvo još uvijek su dobri razlozi da se vratimo Kekecu i netaknutoj prirodi.

Najpoznatiji dio trilogije svakako je „Kekec na vučjem tragu“ kojega je proslavio višestruko i međunarodno nagrađivani film. Nakon njega uslijedile su još dvije ekranizacije ostalih knjiga, a sve to i danas opstaje kao simbol Kranjske Gore i Julijskih Alpi.

Karakterizacija likova i radnja su jednostavne, primjerene najmlađoj publici. Dobrodušan pastir Kekec će, poput šegrta Hlapića, spasiti djevojčicu Mojcu iz zatočeništva kod krivolovca Bedanca i pomoći starom travaru Kosobrinu. Dječak koji se ne boji strašnih nasilnika i koji je spreman pomoći pod svaku cijenu autentičan je junak čija je jedina nadnaravna moć veliko srce. To je vrlina koja ne bi trebala biti podložna testu vremena i koju bi trebalo njegovati za sve generacije.

Maurice Sendak: Tamo gdje su divlji stvori

Ova slikovnica svrstana je u novije klasike dječje književnosti i od prvog izdanja 1963. prodana je u milijunskim nakladama te ovjenčana mnogim nagradama. U samo 338 rimovanih riječi donosi priču o dječaku Maxu koji se

najviše voli odijevati u kostim vuka i divljati. Neposlušan je i majka ga kazni odlaskom na spavanje bez večere. Njegova spavaća soba nekim čudom pretvara se u džunglu odakle Max zaplovi na otok gdje prebivaju divlja stvorenja. Ubrzo ih zastraši i pokori pa postane njihov kralj. Nakon uživanja u igri i nekažnjenom divljanju, Max se osjeti usamljenim te odluči vratiti kući. Istog trena divlja stvorenja nestaju, a Max otkrije da ga u kuhinji čeka topla večera.

Američki spisatelj i ilustrator, Maurice Sendak, dobitnik je Andersenove nagrade i Nagrade Astrid Lindgren za dječju književnost, a slikovnica o divljem Maxu njegovo je najpoznatije djelo. Psihoanalitički esej o tantrumu Maurice Sendak pretvara u maštoviti priručnik za ovladavanje bijesom, prihvatljiv svakom djetetu koje tako uči razumjeti i kontrolirati svoju divlju stranu.

2. Hrvatski klasici i suvremeni hrvatski umjetnici oko lutkarske scene

U proteklom razdoblju uspjela sam osjetno otvoriti ZKL prema suvremenoj hrvatskoj umjetnosti, prvenstveno praizvedbama suvremenih romanopisaca i dramatičara (Milana Vuković Runjić, Ana Tonković Dolenčić, Mate Matišić, Ivan Goran Vitez). Namjera mi je nastaviti u istom smjeru, te angažirati brojne zanimljive hrvatske suvremene pisce, redatelje, likovne umjetnike, skladatelje u želji da obogatim kazališni izraz, te učinim lutkarsku scenu još privlačnijom i raznolikijom.

Svaki kazališni čin, pa tako i lutkarski, počiva na jasnom dramaturškom konceptu koji pak, u većini slučajeva podrazumijeva jasno artikulirani dramski tekst. Stoga želim početi prije svega od pisaca i dramaturga koji su u pravom smislu oni temeljni oblikovatelji svakog dramskog čina.

Već navedeni prijedlozi naslova klasične literature uključuju veliki angažman suvremenih domaćih pisaca i dramaturga koji često jednostavnu i teatarski ne sasvim prikladnu fabulu moraju preraditi, razraditi i prilagoditi zakonitostima lutkarskog kazališta. U mnogim slučajevima ovu će zadaću obaviti kućni dramaturzi, Ana Tonković Dolenčić, Petra Mrduljaš i Jadranka Bargh, dok ću u nekim situacijama posegnuti za gostujućim piscima.

Od redovnih gostujućih pisaca bih svakako željela nastaviti suradnju s Matom Matišićem, Željkom Udovičić Pleština, Ivanom Goranom Vitezom i Zinkom Kiseljak. Svakako namjeravam nastaviti s potragom za mladim i zainteresiranim talentiranim piscima koji bi se željeli poduhvatiti pisanja originalnih tekstova ili dramatizacija.

Od domaćeg suvremenog repertoara predlažem sljedeće naslove:

2.a. Hrvatski klasici

Ivana Brlić Mažuranić: Regoč

Mala vila Kosjenka juri svojim brzim konjem do grada Legena i ondje upoznaje diva Regoča. Zajedno oni kreću na pustolovinu koja će ih dovesti do dva zavađena sela i velikog potopa. Uz pomoć Regočeve velike snage i domišljatosti mladog pastira Ljilje te Kosjenkinih malih čarolija, u tom nekoć posvađanom kraju, zavladat će mir i veselje. Kosjenka će ostati živjeti među ljudima, a Regoč vratiti u hladni Legen grad i svijet bajki.

„Regoč“ je jedna od osam pripovijedaka iz knjige „Priče iz davnine“, zbirke koja svojim spojem fantastike i velikih ljudskih istina već preko jednog stoljeća ne prestaje intrigirati male i velike čitatelje. Unutar jednog slavenskog mitološkog okvira, „Regoč“ je zapravo priča o odrastanju i mladosti koja može prevadati stare sukobe te izgraditi jedan bolji, pravedniji svijet. Ta

uzbudljiva pustolovina sićušnih vila, ljudi i divova sugerira bezgranično maštovita likovna rješenja kakva su iznimno bliska lutkarskom kazalištu.

Nada Iveljić: Šestinski kišobran

Jednog kišnog dana mali Ivek iz Šestina odluči se uputiti u centar Zagreba. Od strašnog pljuska štiti ga samo djedov kišobran i sve na što nailazi putem upozorava ga da se vrati kući. Međutim, Ivek je odlučan u svojoj namjeri i dolazi u Zagreb gdje se mokrim ulicama vozi svojim kišobranom kao u lađi. Iscrpljen, on zaspe na nekoj klupi, a kada se probudi, shvati da je kišobran odnio vjetar. Kući se vraća tužan i pokisao te danima nakon toga traži djedov kišobran. U Zagreb se potajno vraća sa susjedom koji prodaje jabuke i uz njegovu pomoć uspijeva pronaći i vratiti kišobran.

Hrvatska književnica Nada Iveljić bila je učiteljica i dugogodišnja suradnica časopisa „Radost“ koji je obilježio mnoge generacije školaraca. Pedagoški i poučni aspekti utkani u njezine priče i pripovijetke omekšani su elementima bajke i humora. Dječak Ivek blizak je svakom djetetu koje ponekad odluči napraviti nešto na svoju ruku i koje će ubrzo shvatiti da takva igra lako izmiče kontroli. Uz pomoć odraslih i nešto sreće, problemi se rješavaju, a djeca uče kako podijeliti ono što ih tišti i stid ih je priznati. Sile prirode, životinje, fantastično putovanje s baštinski prepoznatljivim kišobranom i obrisi našega grada, najmlađim gledateljima nude napetu pustolovinu prepletenu poznatim vizurama i, do samoga kraja, neizvjesnim ishodom.

2.b. Autorski tekstovi suvremenih hrvatskih autora

Ana Tonković Dolenčić: **Medo Đuro ponaša se pristojno/Medo Đuro pazi u prometu**

Nakon uspješnice koja je malim gledateljima raspršila strah od zubara, serijal o medvjediću Đuri nastavlja se s novim problemima koji muče najmlađu publiku i njihove roditelje.

Medo Đuro ponaša se pristojno oslanja se na popularnu brojalicu „Iš'o medo u dućan, nije rek'o dobar dan...“. Namjera predstave je poučiti djecu bontonu i osnovama odgovornog ponašanja prema okolišu. Tako će medo Đuro svojim lošim navikama i manirima naići na prijekore, ali uz pomoć gentelmana zeca i pristojne vile, opet pronaći put do svoga dobroga glasa u šumi.

Medo Đuro u prometu govori o opasnostima s kojima su suočena sva djeca urbanih sredina te strahovima koji muče njihove roditelje. Vozeći se na svom novom romobilu šumskim prometnicama, Medo Đuro puno riskira i dovodi ostale sudionike prometa u opasnost. Uz pomoć prometne vile i pozornika zeca, naučit će što je semafor, zašto se nosi kaciga, kako se ponaša prema pješacima, prelazi cesta te što znače neki osnovni prometni znakovi.

Prema motivima Milana Trenca: **Bijeg iz muzeja**

Jedne noći u napuštenom kazalištu sastanu se Mona Liza, Michelangelov David, Vučedolska Golubica, Bašćanska ploča, Apoksiomen, Tutankamonova mumija, Vermeerova djevojka s bisernom naušnicom, Velasquezova infantkinja, Van Goghovi suncokreti i Meštrovićeva Povijest Hrvata. Oni su pobjegli iz svojih muzeja i s postamenata jer više ne žele takav život u zatočeništvu. Među njima nema sloge jer svatko svoju budućnost vidi drugačije. U cabaretskom formatu, svako se od umjetničkih djela predstavlja

pjesmom, pokretom ili skečem. Međutim, oni ne znaju da je jedan dječak sam poduzeo svoju istragu da pronade umjetnine za kojima traga cijeli svijet. Upravo taj dječak ih pronalazi pa nagovori da se vrate tamo gdje svi mogu uživati u njima, a pronalaze način da se i sami zabave kada posjetitelji i prolaznici odu na spavanje.

Ideja ove predstave je kroz igru upoznati najmlađu publiku s najvažnijim svjetskim i hrvatskim umjetničkim djelima. Na tragu slikovnice „Noć u muzeju“ Milana Trenca predstava oživljava i personificira prepoznatljive skulpture i slike iz kolekcije kolektivne memorije, a lutkarska kreacija omogućava najvišu razinu prepoznavanja i duhovite animacije.

Od redatelja koji su već surađivali sa ZKL-om željela bih nastaviti suradnju sa Zoranom Mužićem, Krešimirom Dolenčićem, Reneom Medvešekom, Leom Katunarićem, Draženom Ferenčinom, Sašom Broz, Ivanom Goranom Viteзом i drugima. Navedeni redatelji pristupaju lutkarskome kazalištu na veoma različite načine, tako da će navedenim naslovima pridodati svoj izraziti autorski potpis, obogaćujući svojim stilom i poetikom našu ponudu.

Od ostalih redatelja svakako bih surađivala s Paolom Tišljarićem i Dorom Ruždjak-Podolski. Svakako mislim pomno pratiti nove predstave studenata i netom završenih redatelja kako bih i među njima pronašla ponekog zainteresiranog i sposobnog za rad u složenom mediju lutkarstva.

Za lutkarsko kazalište je od izuzetnog značaja angažiranje likovnih umjetnika koji su sposobni ostvariti simbiozu kreacije lutaka i scenografije. Bez ovog specifičnog pečata lutkarsko kazalište ne bi postiglo svoju dojmljivost i izuzetnost. U protekle četiri godine, naša je lutkarska radionica osvježena novim suradnicima, kao što je već opisano, i od njih očekujem da oplemene našu likovnost svojom osebujnom estetikom (Neda Ilijević, Ana Sekulić,

David Peroš Bonnot). Također namjeravam nastaviti suradnju s kreatorima iz drugih gradova, s ciljem umrežavanja malobrojnih hrvatskih lutkarskih umjetnika i razmjene iskustava na području tehnologije i estetike lutkarstva. Nastavljam suradnju s likovnim doajenima hrvatske kazališne umjetnosti poput Vesne Balabanić i Dinke Jeričević te mladim naraštajem umjetnika kao što su Davor Antolić i Simon Bogojević Narath.

Glazba u lutkarskom kazalištu igra onu važnu asocijativnu ulogu kakvu susrećemo u audiovizualnim formama. Stoga negujemo odnos sa skladateljima udomaćenim na lutkarskoj sceni kao što su Zvezdan Ružić, Veseljko Barešić, Darko Hajsek, Igor Karlić, Mario Mirković, Nenad Brkić i Mate Matišić.

Kao i do sada, u okviru pripravničkog staža željela bih angažirati netom diplomirane mlade umjetnike da kao lutkari, glumci, producenti, likovni umjetnici, glazbenici, asistenti, ili kao umjetnici koji pripadaju bilo kojem vidu umjetnosti neophodne lutkarskoj produkciji, sudjeluju u pripremi našeg redovitog repertoara pod budnim okom iskusnih umjetnika angažiranih na istom projektu. U obrazovnom sustavu hrvatskih sveučilišta je moguće učiti lutkarstvo na Akademiji za umjetnost i kulturu u Osijeku, te na Akademiji dramske umjetnosti u Zagrebu. Pratimo rad studenata obje akademije te mladim diplomantima omogućavamo stjecanje prvih radnih iskustava u okviru pripravničkoga staža, a i mnogi nekadašnji studenti osječke akademije postali su dijelom našega ansambla. Osim ovog usko zainteresiranog kruga fakulteta postoji i širi, općeniti krug umjetničkih fakulteta (muzičke i likovne akademije, arhitektura, tekstil i dizajn), s kojima bih također željela razviti intenzivniju suradnju.

Ostale programske odrednice

Novi mediji u lutkarskoj umjetnosti

Premda smatram da je jedna od važnih zadaća lutkarskoga kazališta odvojiti djecu od malih i velikih ekrana te ih priviknuti na specifični ritam kazališta koji je odmjeraniji i slojevitiji od agresivnih, brzih i zavodljivih oblika suvremene komunikacije (npr. igrice, animirani filmovi, video-spotovi), jednako tako sam svjesna da je djeci nemoguće u potpunosti uskratiti svijet novih medija te da se kazalište mora razvijati u ritmu s tehnologijom i promjenama u percepcijskoj paradigmi mladih naraštaja. Naime, bljeskovitost suvremene medijske montaže atrakcija moćno utječe na dječju percepciju, kao i na duljinu njihove koncentracije. Premda je inače poznato da duljina koncentriranog praćenja predstave raste s dječjim uzrastom, opažamo da se maksimalno trajanje pažnje proporcionalno izloženosti novim medijima značajno reducira, što svakako imamo na umu pri određivanju dobi ciljane publike za pojedine naslove.

Tehničke mogućnosti naše pozornice i novi dosezi suvremenih tehnologija na polju audiovizualnih sadržaja obvezuju nas na eksperimentiranje s novim lutkarskim, kazališnim, medijskim, glazbenim i likovnim tehnikama. Upravo angažiranje filmskih režisera, kao i autora crtanih filmova u suradnji s klasičnim kreatorima lutaka omogućuje razvoj kombiniranih lutkarskih tehnika i njihov suodnos sa novim medijskim tehnologijama.

Reducirana dramaturgija predstava namijenjenih djeci od treće do desete godine ostavlja stvaraocima prostor za igru multimedijom uz suradnju s tradicionalnim elementima lutkarske umjetnosti. Upravo je lutka taj čudesni predmet koji spaja kazalište „živoga glumca“ s animiranim filmom, omogućavajući stvarnim i izmaštanim likovima da naizgled izigraju zakone

fizike pa dožive preobrazbe nezamislive u klasičnom teatru. „Black Light Theatre“, kazalište sjena, a u novije vrijeme tehnike animacija i projekcija, pružaju gotovo neograničeno prostranstvo za maštu i igru.

„Mala scena ZKL-a“ i „Lutke u vašem dvorištu“

Pored redovitog igranja predstava na sceni ZKL-a, postoji potreba za programom koji bi bio prilagođen izvođenju u nekazališnim prostorima ili prostorima sa suženim produkcijskim mogućnostima (na primjer, scene na otvorenom, školske dvorane, prostori dječjih vrtića, prostori lokalnih samouprava). Ova potreba je uvjetovana teškoćama mnogih manjih sredina ili društvenih slojeva da posjećuju naš prostor te poteškoćama u transportu najmlađe populacije kojoj nije dopušteno izlaziti iz dječjih vrtića sve do pete godine. Stoga želim nastaviti s programom pod naslovom „Lutke u vašem dvorištu“. Primjer uspjeha predstave *Maca Papučarica* u kazalištu i na gostujućim scenama pozivao je na nastavak ove prakse. Stoga smo 2019. premijerno izveli predstavu *Medo Đuro kod zubara* koja scenografski i produkcijski ne predstavlja prevelik izazov za nekazalište prostore. Fleksibilnost ovog projekta već su prepoznali mnogi zagrebački vrtići koji su u velikom broju rezervirali dolazak ovoga naslova u svoje ustanove.

Važan dio ovog programa su i lutkarsko-likovne radionice koje se redovito održavaju u našem kazalištu prije predstava u slobodnoj prodaji te za vrtiće i školske grupe. Iste radionice održavaju se u sklopu gostovanja izvan Zagreba, a mogu biti sadržajna dopuna svakoj predstavi izvedenoj izvan matične kuće kako bi djeca mogla i sama okusiti čari izrade i animacije vlastite lutke.

Golema potražnja za predstavom *Medo Đuro kod zubara* još je jednom podcrtala potrebu građana Grada Zagreba za predstavama namijenjenima najmlađoj publici od druge do šeste godine koje su likovno, dramaturški, glazbeno i režijski prilagođene njihovoj koncentraciji i spoznajnim mogućnostima. Od presudne je važnosti razviti već kod najmlađih ljubav prema prikazivačkim umjetnostima. Naime, percepcija predstavljачkih umjetnosti razvija već od predgovornog razdoblja opću inteligenciju kao i motoričke sposobnosti najmlađih. Dječju pažnju osobito privlači intonacija govora, stanke, naglasci, ukratko ona paralingvistička svojstva govora koje

bismo mogli označiti i kao muziku dramskog izraza. Znajući kako lutka predstavlja semantički reduciran dramski lik, dječja pažnja se pojačano usmjerava percepciji govora i njemu inherentnim zvukovnim značajkama, pa na taj način dijete ubrzano uči širi leksik i gramatičke izraze koji mu nisu poznati iz svakodnevnog okoliša.

U idućem razdoblju, posebnu bih pozornost stoga posvetila provedbi dugo osmišljavanog programa Male scene ZKL-a. Predstave bi se izvodile u Maloj dvorani matične kuće te u školama, vrtićima, na smotrama i festivalima diljem zemlje. Do sada smo spomenutim naslovima za najmlađe ispitali potrebe naše publike te ustanovili da bi potražnja za takvim sadržajima opravdala ulaganje u opremu nove scene koja bi prvenstveno bila fleksibilna i nezahtjevna, ali bi mogla podnijeti sve zahtjeve profesionalne izvedbe.

Marketinške smjernice već su zacrtane, a posebnu novost čini lansiranje figure Mede Đure kao zaštitnog znaka ZKL-a. Osim u predstavi, lik smo predstavili i u slikovnici, kao maskotu u predvorju kazališta i kao suvenir koji gledatelji mogu jednom mjesečno osvojiti u nagradnoj igri. Reakcije mladih gledatelja na ovu vrstu brendiranja doista su ohrabrujuće te pozivaju na nastavak serijala o tom medvjediću.

Zanimljivost ovog dugoročnog projekta nije samo brendiranje novoga lika, nego i osebujan spoj edukacije i zabave koji je vrlo potreban vrtićima i školama kao dopuna odgojno-obrazovnog procesa. Nakon što smo se pozabavili stomatološkom problematikom, nastavljamo niz predstavama o sigurnosti u prometu, ekologiji te pristojnom ponašanju, kako bi upravo naše slikovnice i predstave postale polazište za razgovore s djecom i njihovo upućivanje u problematične teme s kojima se susreću u najranijim fazama prilagodbe na život u društvu.

Tehničko uređenje kazališta - Plan 2021. - 2024.

Kao što je već navedeno, glavninu ciljeva na području tehničkog uređenja pozornice i zgrade ostvarili smo u prethodnome razdoblju tako da je sada zgrada, između ostaloga, opremljena internetskom vezom vrhunskih performansi, a pozornica izvrsnim tonskim pultom i projekcijskom opremom tako da tehničkom podrškom možemo pratiti i najzahtjevnije režijske koncepte.

Među projektima koji se trebaju nastaviti u idućem razdoblju, izdvajam sljedeće:

- **nadogradnja tonske opreme** - nabavljeni tonski pult temelj je za daljnju nabavku opreme potrebne za usavršavanje zvučne slike, prema već napraavljenom planu, a sredstva su predviđena iz Programa za investicije Gradskog ureda za kulturu.
- **Uređenje sanitarnog čvora prilagođenog osobama s invaliditetom i osobama smanjene pokretljivosti** - već je izvornim projektom zgrade osobama s invaliditetom osiguran pristup u foaje i gledalište, ali kako bi kazalište osiguralo punu pristupnost svih svojih nužnih sadržaja, moramo napraviti preinake u sanitarnome čvoru. U naše kazalište redovito dolaze grupe djece i odraslih s invaliditetom pa nam je vrlo bitno da sve prostorije namijenjene publici ustrajno usavršavamo i nadograđujemo kako bi se gledatelji osjećali sigurno i ugodno te kako bi higijenski standardi pratili stroga mjerila trećeg tisućljeća.
- **Sustavno osuvremenjivanje uredskih, komunikacijskih i scenskih sustava** - ova stavka obuhvaća uređenje interijera, poboljšavanje komunikacijskih kanala unutar kuće (umrežavanje, telekomunikacija) i svih aspekata pozornice, kako bi produkcija predstava tekla bez zastoja i kako bi svi naši djelatnici imali ugodan i konstruktivan prostor za rad, koji će im osigurati sigurnost i koncentraciju.

2. Financijski plan ostvarenja predloženog programa

Sukladno zadanom financijskom okviru sredstava predviđenih Projekcijom proračuna Grada Zagreba u razdoblju od četiri godine s godinama zadanim na sljedeći način:

- 2021. (ukupna sredstva)-14.500.000,00 kn
- 2022. (ukupna sredstva)-14.730.000,00 kn
- 2023-2024.- sredstva se utvrđuju na temelju sredstava odobrenih 2022., te mogućeg projiciranog rasta proračuna Grada Zagreba za navedeno razdoblje;

Od navedenog, iznos određen koeficijentima odlazi na plaće zaposlenika, dio na materijalne troškove, a dio na program. Povećanje vlastitih prihoda omogućuje nam da povećamo udio vlastitog prihoda u ukupnim prihodima kazališta.

U sljedećoj tablici navedene su projekcije prihoda i rashoda za 2021. i 2022. godinu.

Plan prihoda i rashoda za 2021. godinu	
Plan prihoda	
Proračun Grada Zagreba	13.200.000,00
Vlastiti prihodi	1.300.000,00
Ukupno prihodi	14.500.000,00
Plan rashoda	
Troškovi za zaposlene	12.160.000,00
Materijalni rashodi	1.040.000,00
Troškovi programa	1.300.000,00
Ukupno rashodi	14.500.000,00

Plan prihoda i rashoda za 2022. godinu	
Plan prihoda	
Proračun Grada Zagreba	13.380.000,00
Vlastiti prihodi	1.350.000,00
Ukupno prihodi	14.730.000,00
Plan rashoda	
Troškovi za zaposlene	12.220.000,00
Materijalni rashodi	1.040.000,00
Troškovi programa	1.400.000,00
Opremanje ustanova u kulturi	70.000,00
Ukupno rashodi	14.730.000,00

U prethodnom razdoblju ostvarili smo velike pomake u osuvremenjivanju službe prodaje i promidžbe s ciljem veće učinkovitosti te povećanja prodaje. Broj od oko 57 000 posjetitelja u 2019. godini svjedoči o uspješnosti naše marketinške strategije. Svejedno, smatram kako bi u idućem razdoblju trebalo izdvojiti nešto veća sredstva koja bi omogućila bolju vidljivost kazališnog proizvoda na kulturnom tržištu kako Zagreba, tako i cijele države. Ta investicija će se, dakako, višestruko vratiti kroz intenzivniji program, bolju popunjenost gledališta te u konačnici u bolji vlastiti prihod od prodaje karata.

Nadalje, intenzitet i raznolikost programa trebao bi pobuditi veći interes različitih sponzorskih skupina s naglaskom na dio tržišta okrenutog djeci. Dio programa usmjeren međunarodnom repertoaru bi se također oslonio na sredstva raznih kulturnih instituta i sličnih ustanova s ciljem povećanja vidljivosti Zagrebačkog kazališta lutaka na međunarodnoj sceni.

U svakom slučaju smatram da i u razdoblju 2021-2024 treba poslovati na konzervativan način, izuzetno štedljivo, s pažljivim praćenjem svih pokazatelja prihoda i rashoda. Ohrabreni uspjehom iz proteklog razdoblja, nastaviti ćemo sa svim praksama koje su pokazale mjerljive i jasne rezultate.

3. Kadrovski plan ostvarenja predloženog programa

Kazalište je u svojoj biti plod koordinirane suradnje mnogih umjetničkih individua raznih temperamenata, habitusa i profila. Solidarnost i timski rad stoga su bez sumnje ključ uspješnog poslovanja. To podrazumijeva njegovanje i razvijanje osjećaja za kolektiv uz istodobno prihvaćanje različitosti i posebnosti svakog djelatnika. Kao i do sada, nastojat će osigurati djelatnicima najbolje moguće uvjete rada. Kazalište je otvoreno svaki dan u godini kako bi umjetničko osoblje moglo raditi i vikendom ili u večernjim satima, ovisno o vlastitim preferencijama.

Premisa svake uspješne kazališne predstave je usklađen rad umjetničkog ansambla i zaposlenika tehnike uz potporu kazališnih radionica te odjela promidžbe i prodaje. Zapošljavanjem novih djelatnika među pozoriškim tehničarima, znatno je olakšana provedba raznih programa koji se odvijaju u zgradi i na gostovanjima, tako u idućem razdoblju ni na tom planu neće biti potrebne veće intervencije, a isto se odnosi i na sada pomlađenu i popunjenu Službu prodaje i promidžbe.

Trenutno u glumačkom ansamblu ZKL-a djeluju 23 stalno zaposlena glumca, a prema Pravilniku o unutarnjem ustrojstvu i sistematizaciji radnih mjesta usuglašenom s Gradom Zagrebom mogli bismo uposliti 25 glumaca.

U idućem razdoblju, eventualne dodatne potrebe za djelatnicima u pojedinim odjelima bit će moguće riješiti preustrojem u okviru trenutačnog broja zaposlenih.

Dakako, kontinuirana edukacija djelatnika iz svih područja ostaje prioritet. Cilj je unaprijediti vještine naših djelatnika, kako umjetnika tako i djelatnika iz ostalih područja pa im omogućiti da napreduju i ostvare svoje potencijale te tako doprinesu uspjehu naše kazališne kuće kako bismo uz ekonomično

poslovanje ostvarili umjetničke uspjehe te ispunili javne potrebe u kulturi građana Grada Zagreba.

4. Arhiviranje predstava

Nažalost, zbog nedostatka prostora ZKL nije u mogućnosti arhivirati bogati materijal svojih predstava na adekvatan način. Prvo, potrebno je osigurati tehničku opremu kazališne pismohrane u kojoj čuvamo dramske tekstove, snimke, skice i drugu dokumentaciju prema Pravilniku o zaštiti i čuvanju arhivskog i registraturnog gradiva izvan arhiva.

Drugi dio naše građe - scenografija i lutke - još je ugroženiji. Kako bismo osigurali prikladnu pohranu ovih kulturnih artefakata iznimne vrijednosti, potrebno je prošiti naš skladišni prostor, ali i stvoriti uvjete u kojima oni neće biti izloženi propadanju. Kako bi se izbjeglo postupno uništavanje dragocjenih lutaka i scenografije zbog neprikladnog skladištenja, namjeravam s Gradskim uredom za kulturu Grada Zagreba te Ministarstvom kulture provesti projekt primjerenog arhiviranja postojećih materijala.